

Estat de la qüestió de l'automatització als arxius catalans

Mei Perpinyà Morera

Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra, Barcelona)

ipfcb@cc.uab.es

RESUM

L'article parteix d'una anàlisi de les experiències més significatives d'automatització dels arxius catalans i d'un repàs de les publicacions existents sobre el tema, per tal de fer algunes reflexions sobre quins són els trets generals dels processos d'automatització d'arxius a Catalunya.

RESUMEN

El artículo parte de un análisis de las experiencias más significativas de automatización de los archivos catalanes i realiza un repaso a las publicaciones existentes sobre el tema, para así realizar algunas reflexiones sobre cuales son los puntos más significativos de la automatización de archivos en Cataluña.

Introducció

És una afirmació generalitzada i comprovable que els arxius han trigat molt en aplicar les noves tecnologies a la pràctica arxivística. Diversos autors han analitzat quines han estat les causes d'aquesta tardança. O'Neill apuntava l'any 1986, en un article sobre l'automatització dels instruments de descripció (O'Neill, 1986), que el cost econòmic i els limitats recursos disponibles en els arxius, així com el reconeixement per part dels arxivers dels problemes que comportava l'aplicació de la informàtica als arxius, havien dificultat en gran manera la introducció de les noves tecnologies. A aquestes raons Cruz hi afegeix l'esperit excessivament conservador dels propis arxivers, l'escassa pressió dels usuaris tradicionals, els limitats recursos disponibles, l'escàs grau de normalització i la poca consideració dels arxius com a recurs bàsic d'informació (Cruz, 1994).

En el cas específic català, i a Espanya en general, on la situació és més precària que a la resta dels països occidentals, caldria afegir a les causes d'aquesta tardança l'escàs grau d'organització dels seus arxius. No es podia preveure la informatització si prèviament no es regulaven els serveis d'arxius i es classificaven i s'inventariaven els seus fons. Tal i com diu Ramon Alberch, aquesta situació de precarietat és una conseqüència directa de la negligent política franquista en matèria d'arxius (Alberch, 1993). Han calgut 20 anys, des de l'adveniment de la democràcia, per començar a redreçar aquesta situació. L'aprovació de les lleis d'arxius, la creació de serveis d'arxius a les administracions catalanes, la formació específica de professionals, la creació d'una associació professional i l'accés d'arxivers professionals al capdavant dels serveis d'arxius dibuixen un panorama molt més optimista. Una de les conseqüències d'aquesta situació és que poc a poc els arxius catalans estan en situació de plantejar-ne l'automatització.

El 1990 no hi havia cap projecte d'automatització integral d'un arxiu. Assumpció Colomer va realitzar un treball de recerca en el marc del Màster d'Arxivística de Catalunya sobre el grau i tipus d'informatització dels arxius catalans (Colomer, 1991). Segons les conclusions d'aquesta enquesta, a Catalunya no hi havia cap projecte global de mecanització integral d'un arxiu i només tres arxius (Arxiu Municipal de Figueres, Arxiu Provincial de l'Escola Pia de Barcelona i l'Arxiu de la Diputació de Girona) usaven per alguna de les tasques de l'arxiu Sistemes de Gestió Documental. La investigació aportava també les dades de dues experiències d'informatització del registre d'expedients (l'Arxiu Municipal de Salt i l'Arxiu Municipal de Mataró). El 1996, si bé la situació encara és descoratjadora, s'han endegat diversos projectes d'informatització.

El present article fa una reflexió sobre el grau i tipus d'informatització dels arxius catalans i aporta dades de les experiències més significatives. Per tal d'analitzar l'estat de la qüestió catalana aquest estudi se centra en dos aspectes; el primer és l'anàlisi de la bibliografia que sobre aquest tema s'ha publicat al principat, el qual ens permetrà saber quin és el grau de reflexió teòrica que els arxivers hem fet sobre la qüestió de la informàtica i arxius; i el segon és l'anàlisi de les experiències més significatives. En aquest segon punt, per tant, no es tracta de fer un

directori dels arxius automatitzats (una tasca pendent i realment necessària i útil), sinó de categoritzar les aplicacions més significatives per poder veure quines són els trets més característics.

1. Publicacions

L'anàlisi de les publicacions sobre automatització dels arxius catalans es centra bàsicament en les tres plataformes d'investigació i difusió que sobre aquesta disciplina existeixen al nostre país: el Màster d'Arxivística, la celebració de les jornades biennials i la revista *Lligall*. A banda es fa un repàs també dels treballs apareguts en d'altres revistes catalanes i forànies.

En primer lloc, la creació del Màster d'Arxivística organitzat per l'Associació d'Arxivers de Catalunya i la Universitat Autònoma de Barcelona, ha estat el marc adequat per impulsar la investigació en arxivística a través de la realització dels treballs de recerca. S'han presentat cinc investigacions referents a la informatització. El ja esmentat d'Assumpció Colomer va ser el primer. En el II Màster, jo vaig presentar un treball titolat *Línies mestres per a la informatització d'un arxiu. Teoria i pràctica d'elaboració d'una base de dades amb el software CDS/ISIS*,¹ que presentava un prototipus d'aplicació per a arxius històrics i administratius. Àngel Soler² el 1995 va realitzar com a treball de màster una aplicació informàtica amb el programari File Maker Pro que també es plantejava l'automatització dels instruments de descripció basat en una experiència particular, la de l'Arxiu Municipal de Matadepera. El 1996 s'han presentat dues investigacions relacionades amb aquest tema. Àlex Millaruelo ha realitzat un treball sobre anàlisi i disseny de bases de dades per a la gestió d'arxius.³ Per últim, Natàlia Navarro ha presentat una aplicació de consulta del fons de l'Arxiu Municipal de Cassà de la Selva elaborada a partir del programari File Maker Pro, especialment pensada com una eina de difusió del contingut de l'arxiu dirigida a professors i alumnes de l'ensenyament secundari.⁴

La preocupació dels arxivers catalans per l'aplicació de la informàtica als arxius i pels problemes derivats dels nous suports electrònics es va posar de manifest en dedicar les IV Jornades d'Arxivística de Catalunya, celebrades a Sabadell el 1993, a la *Informàtica i els Arxius*. Les actes d'aquestes jornades es van publicar a la revista *Lligall*, però és simptomàtic que cap de les ponències presentades parlés d'experiències d'automatització catalanes.

Lligall: Revista Catalana d'Arxivística, és una altra plataforma que serveix de barem per analitzar l'estat de la qüestió catalana sobre informàtica i arxius. En els deu números apareguts fins ara s'han publicat set treballs sobre automatització. Dos d'aquests corresponen a dues ponències presentades a les IV Jornades d'Arxivística de Catalunya. Charles Dollar va presentar una reflexió general sobre la situació professional dels arxivers i gestors de documents en l'era de la informació, on s'analitza quin és l'impacte de les noves tecnologies en la pràctica arxivística i quin paper els correspon als arxivers i als gestors de documents. La ponència de Jean Pieyns, presentada en les mateixes jornades, consistia en una proposta concreta per automatitzar els instruments de descripció a nivell de fons. Dels cinc articles restants, dos són de caràcter teòric. El treball de Michel Roberge sobre «La concepció, el desenvolupament i l'aplicació d'un sistema corporatiu i integrat de gestió automatitzada dels documents administratius», de 1991, i el de Julia María Rodríguez sobre «Etapas previas al proceso informático en un archivo municipal» publicat al número 1 de *Lligall* el 1988.

En conseqüència, només tres articles de *Lligall* fan referència a l'automatització als arxius catalans. Laureà Pagarolas publicà el 1991, l'experiència de creació d'una base de dades per automatitzar els llibres notariais de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.⁵ Jo vaig presentar un article basat en el treball realitzat al II Màster d'Arxivística sobre teoria i pràctica d'automatització dels instruments de descripció i el 1996 es va publicar un article de Josep Masachs on es donava a conèixer el programari de gestió dels arxius comarcals (GAC) per la informatització de la xarxa d'arxius de la Generalitat de Catalunya.⁶

Cinc treballs de màster i tres articles a *Lligall*, més algunes, poques, experiències publicades a altres revistes

1. PERPINYÀ, Mei. (1993) *Línies mestres per a la informatització d'un arxiu. Teoria i pràctica d'elaboració d'una base de dades amb el software CDS/ISIS*. Treball presentat al II Màster d'Arxivística (UAB). Dirigit per M. del Rosario Martínez-Cañavate, Barcelona.

2. SOLER, Àngel. (1995) *HOWARD: una aplicació informàtica per a un petit arxiu, desenvolupada amb el software FileMaker Pro 2.0*. Treball presentat al III Màster d'Arxivística (UAB), dirigit per Ramon Alberch, Barcelona.

3. MILLARUELO, Àlex. (1996) *Anàlisi i disseny de bases de dades per a la gestió d'arxius*. Treball presentat al III Màster d'Arxivística (UAB).

4. NAVARRO I SASTRE, Natàlia. (1996). *Una nova proposta d'explotació dels fons documentals. El programa Arxiu Interactiu*. Treball presentat al Màster d'Arxivística. Dirigit per Joan Boadas i Raset. Girona.

5. PAGAROLAS, Laureà. (1991). «L'aplicació de la informàtica sobre els llibres notariais a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona», *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. N° 4, p. 127-135.

6. MASACHS I SURIOL, Josep. (1995). «La informatització de la xarxa d'arxius: desenvolupament i implementació del programa de gestió dels arxius comarcals (GAC)», *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. N° 10, p. 171-187.

del Principat⁷ i d'altres de fora⁸ són un resultat minso. Les dades quantitatives donen fe de la situació precària de l'automatització dels arxius catalans, i l'anàlisi qualitativa la confirma. Excepte l'experiència publicada de la gestió automatitzada de la documentació activa i semiactiva de la Generalitat de Catalunya, la resta de treballs fan referència a l'automatització dels instruments de descripció. Pràcticament, doncs, no existeix res publicat sobre l'automatització d'un sistema integral de gestió de la documentació. D'altra banda es troben a faltar estudis sobre gestió de documents electrònics (una de les línies d'investigació més dinàmiques a Estats Units i Canadà). No existeix cap treball teòric sobre l'impacte de la informatització, i només un treball tècnic sobre modelització d'informació i bases de dades. Tampoc existeix cap directori sobre el grau i tipus d'informatització dels arxius catalans a l'estil del que es publica periòdicament a Gran Bretanya, i que permet conèixer i avaluar les diferents experiències.

2. Experiències d'automatització dels arxius catalans

Malgrat les escasses publicacions, els arxius catalans s'han endinsat en la tasca de la informatització i hores d'ara existeixen múltiples experiències d'indole molt diversa. L'anàlisi ressegueix les experiències catalanes més significatives amb l'objectiu de reflectir de forma general quines són les característiques principals del procés d'automatització i veure, per tant, quines tendències es dibuixen de cara al futur.

Els aspectes que s'han contemplat per poder elaborar aquest estudi són els següents:

- a. Estudi de quins nivells del cicle vital de la documentació s'aplica el procés d'automatització: arxius de gestió, arxiu administratiu i/o arxiu històric.
- b. Avaluació de quines funcions pròpies d'un arxiu es mecanitzen: descripció dels expedients i documents, gestió documental (transferències i control de l'eliminació), gestió de la consulta i el préstec, gestió de la reprografia i elaboració d'estadístiques. Digitalització de documents. Gestió electrònica de documents.
- c. Anàlisi del programari utilitzat.
- d. Estudi del grau i ritme d'implementació del procés d'informatització

Les experiències analitzades es circumscriuen als arxius de l'administració pública, doncs la dificultat de trobar dades pel que fa als arxius d'empresa, als arxius eclesíastics i als arxius d'institucions i associacions han impossibilitat d'incloure-les en l'anàlisi. D'altra banda s'han deixat de banda, conscientment, els arxius d'imatges, dels quals hi ha prou informació en publicacions especialitzades.

7. CANELA, Montserrat; LORENTE, Anna. (1993). «SIGEDA: un programa per a la gestió integrada de la documentació activa i semiactiva» a: *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*. N°1, maig, p. 3-4.

8. CASTELLS, Narcís. (1992). «La informatización del archivo de la Diputación de Girona: dos intentos, dos estrategias». A: *Actas de las II Jornadas de Archivística de Euskadi. Diseño e implantación de la informatización en la fase de gestión de un sistema de archivo. Bilbo, 10 y 11 de enero de 1992*. Bergara: Gobierno Vasco. Departamento de Cultura: Iragi, p. 57-74.

2.1. Taula dels arxius automatitzats catalans⁹

ARXIU	SGBD	NIVELL D'APLICACIÓ	FUNCIONS	OBSERVACIONS
Arxiu Nacional de Catalunya	Aplicació pròpia GANC	Arxiu històric	Descripció. Consulta i reprografia	En fase de proves. S'implementarà a principis de 1997
Generalitat de Catalunya. Arxius Centrals dels Departaments	Aplicació pròpia. Sigeda	Arxiu administratiu i arxiu de gestió	Gestió documental. Descripció i recuperació de documents	S'està utilitzant als Arxius Centrals dels departaments i a l'arxiu de gestió del Departament de Cultura
Arxius comarcals	Aplicació pròpia. Gac	Arxiu històric	Descripció i recuperació dels documents. Transferències i préstecs	Arxius Comarcals
Arxiu de la Diputació de Barcelona	Knosys Key-File	Arxiu administratiu i històric	Descripció i recuperació. Digitalització d'una part del fons	Descripció de la documentació a partir de 1990
Arxiu de la Diputació de Girona	Inmagic	Arxiu administratiu i històric	Descripció i recuperació. Catàleg dels Acords de Ple. Buidatge de la Revista de Girona	
Arxiu Històric de Girona	File Maker Pro Gac	Arxiu històric	Instruments de descripció. Gestió del préstec	
Arxiu municipal de l'Ajuntament de Barcelona	Aida (aplicació pròpia elaborada sobre Oracle)	Arxiu administratiu i arxiu de gestió	Gestió documental. Descripció i recuperació dels documents	S'implementarà a partir de gener de 1997
Arxiu Municipal de Martorell	Arxidoc (elaborat per Alfred Mauri). Es comercialitza	Arxiu històric	Descripció. Transferències i préstec	Compte ja amb 30.000 registres
Arxiu Municipal de Matadepera	File Maker Pro	Arxiu històric	Descripció. Transferències i préstec	
Arxiu Municipal de Girona	File Maker Pro	Arxiu històric	Descripció. Ingressos. Reproduccions. Consulta i préstec	
Arxiu Municipal de Lloret de Mar	File Maker Pro	Arxiu històric. En fase de estudi, gestió dels documents administratius	Descripció. Transferències i eliminacions. Consultes i préstecs. Impressió d'etiquetes	
Arxiu Municipal de Cassà de la Selva	File Maker Pro	Arxiu històric	Descripció. Consultes i préstecs. Transferències	S'ha desenvolupat un mòdul de consulta amigable adequat a diferents usuaris: investigadors i professors i estudiants de batxillerat
Arxiu de la Universitat Pompeu Fabra	Documentik	Arxiu administratiu i arxiu de gestió	Gestió documental. Descripció i recuperació dels documents	
Arxiu Històric de Protocols. Barcelona	dBase IV	Arxiu històric	Descripció i recuperació	Inventariada la documentació de 1380 a 1500. Compte amb 12.000 fitxes.

9. Aquest quadre no té la pretensió de ser un directori exhaustiu de totes les experiències catalanes. La selecció s'ha fet a través del buidatge de la bibliografia i de la visita a experiències especialment significatives. És possible que n'hi manquin algunes que poden ser interessants, i que per simple ignorància meua no les he inclòs. Disculpeu, doncs, les exclusions involuntàries.

2.2. Gestió documental: funcions automatitzades

Segons queda reflectit en aquest quadre només tres arxius catalans han automatitzat o estan en procés de fer-ho, la gestió integral de la documentació. Corresponen a tres grans institucions catalanes: el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha elaborat una aplicació pròpia, anomenada Sigeda per automatitzar la gestió documental dels Departaments de la Generalitat. De moment, s'està implementat a tots els arxius centrals departamentals i a l'arxiu de gestió del Departament de Cultura. L'Ajuntament de Barcelona compte amb una aplicació, anomenada Aida, elaborada sobre la base d'Oracle, que s'està utilitzant a l'arxiu administratiu. Està en fase d'estudi, ja molt avançat, el sistema d'automatització de l'arxiu de gestió i l'elaboració del mòdul de transferència de la documentació. La Universitat Pompeu Fabra utilitza Dokumentik, programari comercial elaborat sota l'assessorament de Michel Roberge, per informatitzar el sistema de gestió integral de la documentació.

Les funcions i els objectius d'aquests tres sistemes són molt similars. Tots tres parteixen d'una política corporativa d'organització dels arxius de gestió. Per poder informatitzar a tots nivells la documentació ha calgut elaborar un sistema de gestió integral de la documentació que contempla la creació d'un quadre de classificació unificat per a la documentació activa i la semi-activa, un calendari de conservació/eliminació que defineix els terminis de conservació de la documentació en cadascuna de les etapes del seu cicle vital, un sistema de descripció que dissenya els nivells i els elements de la descripció i, per últim, un sistema de consulta i accés.

Aquestes tres experiències, però, difereixen en el mètode d'aplicació. En el cas de la Generalitat i de la Universitat Pompeu Fabra s'ha optat per un sistema informàtic global (Sigeda o Dokumentik) que unifica i homologa el programari utilitzat en la descripció documental a tots nivells (tant a l'arxiu de gestió com a l'arxiu administratiu). En el cas de l'Ajuntament de Barcelona, s'unifica conceptualment i intel·lectualment la gestió de la documentació (classificació, fitxa descriptiva, calendari de conservació/eliminació) però es mantenen les aplicacions informàtiques parcials departamentals adaptant-les al sistema arxivístic municipal. S'està elaborant un mòdul de transferència que permeti traspasar automàticament les fitxes descriptives de les aplicacions informàtiques utilitzades a l'arxiu de gestió al sistema Aida en funció del calendari de conservació.

2.3. Arxius administratius i històrics: funcions automatitzades

A banda de les tres experiències esmentades d'organització integral de l'arxiu, la resta d'experiències d'automatització es circumscriuen als arxius històrics i administratius. Molts arxius catalans utilitzen Sistemes de Gestió de Bases de Dades per la descripció dels seus fons. Majoritàriament, s'usa la informàtica com un instrument que facilita l'edició dels instruments de descripció, i la impressió dels llistats i informes més habituals de l'arxiu (llistats de transferències, llistats de documentació en préstec ...). Té un ús de caràcter intern, i en molt pocs casos s'utilitza com una eina de consulta directa per part dels investigadors i usuaris.

Un d'aquests pocs casos dignes de detallar és el de l'Arxiu Municipal de Cassà de la Selva. Natàlia Navarro, arxivera del municipi de Cassà de la Selva, ha elaborat una aplicació de consulta dels fons de l'Arxiu Municipal amb el programari File Maker Pro. La novetat d'aquesta aplicació és que és la primera experiència d'automatització als arxius catalans que incideix en la consulta. És un exemple d'utilització de la informàtica no únicament com una eina que facilita la construcció dels instruments de descripció tradicionals, sinó com un instrument directe de consulta que facilita l'accés als documents d'una manera molt més senzilla, flexible i versàtil. Aquesta aplicació, presentada com a treball d'investigació al Màster d'Arxivística de Catalunya, construeix diferents mètodes d'accés als fons en funció dels tipus d'usuaris (investigadors, professors i estudiants). Les diferents pantalles van guiant la consulta dels usuaris amb explicacions detallades sobre el contingut dels fons i amb suggeriments sobre les possibles investigacions que es poden portar a terme amb els documents.

Pel que fa a l'arxivatge electrònic, una de les aplicabilitats de la informàtica als arxius, només existeix una experiència en tot Catalunya, si exceptuem els arxius d'imatges. La Diputació de Barcelona ha encetat un projecte de digitalització parcial, per emmagatzemar en suport òptic no regrabable, els documents d'una de les seves sèries.

A banda d'aquestes dues experiències, l'ús majoritari de la informàtica és la descripció dels documents, i en algun cas, la gestió de les transferències i de la consulta i el préstec.

Pel que fa a l'apartat de descripció documental s'observa una manca total d'estandardització de les fitxes descriptives. Cada arxiu defineix, en funció dels seus interessos, quins són els elements de la descripció. Això és una conseqüència directa de la manca de normalització internacional i nacional sobre descripció que els arxius han acusat fins que l'any 1994 es va aprovar la norma ISAD (G).

En relació a les tasques de control arxivístic, com són el control de les transferències, la gestió del dipòsit, el control de les consultes i els préstecs o bé el control de les eliminacions, s'observen també moltes diferències en-

tre els diferents projectes d'automatització. En molts dels casos no es pot parlar pròpiament de mecanització doncs s'ha dissenyat la base de dades de manera que permeti reproduir, normalment en la seva forma impresa, els llistats més habituals d'aquest control arxivístic, però no es preveu la seva gestió automatitzada. D'altra banda, i en funció dels interessos i les funcions pròpies de cada arxiu, cada projecte posa l'accent en un o altre mòdul: o bé el control del préstec (per exemple en l'Arxiu Municipal de Martorell), o la gestió de la reprografia (és el cas de l'Arxiu Nacional de Catalunya).

2.4. Programaris utilitzats

La característica és la diversitat. Excepte en els arxius depenents de la Generalitat de Catalunya, no hi ha programes o aplicacions estandarditzades.

La tendència és que les grans administracions (Arxiu Nacional de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Arxius Comarcals, Arxiu Municipal de Barcelona), utilitzin aplicacions pròpies elaborades pel seu departament d'informàtica sota el control dels arxivers. Només una institució, la Universitat Pompeu Fabra, compte amb un programa informàtic comercial, el Documentik.

La resta de les administracions, en canvi, prefereixen utilitzar Sistemes de Gestió de Bases de Dades (SGBD) existents al mercat. En aquests casos, sol ser el propi arxiver qui elabora la seva aplicació. Els SGBD usats són molt diversos: File Maker Pro, Knosys, Acces, Inmagic... Molts arxius municipals s'han inclinat per utilitzar File Maker Pro, fins i tot s'ha format un grup d'usuaris d'aquest programari acollit a l'Associació d'Arxivers de Catalunya. No hi ha una tendència clara sobre si utilitzar Sistemes de Gestió Documental o SGBD Relacionals (o similars), encara que les preferències semblen inclinar-se per aquest segon tipus, segurament perquè els arxivers contemplan la informàtica més com una eina d'ajuda a les tasques de control documental i de preparació dels instruments de descripció que no com a una eina de recerca d'informació. Pràcticament tots els programaris que s'utilitzen són SGBD generals, només existeix una aplicació específica de Sistema de Gestió d'Arxius: Arxidoc ha estat elaborada per Alfred Mauri, arxiver de l'Arxiu Municipal de Martorell, i s'utilitza en aquest i d'altres arxius municipals, principalment del Baix Llobregat.

Això ens dibuixa un panorama en dues direccions: d'una banda les grans administracions fabriquen el seu propi programa i de l'altra les petites administracions fan les seves aplicacions a través de SGBD documentals o relacionals però no pròpiament arxivístics. La manca de Sistemes de Gestió d'Arxius comercialitzats, ha empès als arxivers a buscar alternatives.

De fet a Espanya existeixen molt pocs Sistemes de Gestió d'Arxius comercialitzats. Pel que fa a la gestió integral de la documentació, només n'existeixen tres: Documentik, programa canadenc elaborat amb l'assessorament de Michel Roberge, i distribuït per Le Gestar. Docunauta, produït i distribuït per Documenta Organización, SA (utilitzat en molts arxius d'empresa i també en molts arxius municipals espanyols) i Adoc, produït per Innovación en Documentación y Archivos que es comercialitzà a finals del 1996. Pel que fa a la gestió dels arxius històrics, i a banda del ja esmentat Arxidoc (Arxiu Municipal de Martorell), dissenyat especialment per l'automatització d'arxius municipals, existeix Archidoc i Archigés, programaris elaborats per la informatització del Archivo General de Indias i posteriorment comercialitzats per l'empresa Informática d'El Corte Inglés.¹⁰

Un altre dels fets constatables en l'anàlisi dels programaris emprats és que s'utilitzen aplicacions diferents per automatitzar els arxius de gestió o els arxius històrics, fins i tot dins d'una mateixa administració. En el cas dels arxius adscrits a la Generalitat de Catalunya, existeixen tres programes diferents cadascun d'ells dissenyat especialment per resoldre els problemes particulars dels tipus d'arxius que han d'automatitzar: Ganc, per gestionar l'Arxiu Nacional de Catalunya, Gac, per gestionar els arxius comarcals i Sigeda per a l'organització dels arxius de gestió i dels arxius administratius centrals departamentals.

2.5. Grau d'implementació

El grau d'implementació dels projectes esmentats és molt divers. Molts d'ells encara estan en fase de proves, mentre que d'altres ja porten uns anys (pocs) funcionant. Pel que fa a arxius històrics, les primeres experiències corresponen a l'Arxiu Històric de Protocols i a l'Arxiu Municipal de Martorell. En relació als projectes de gestió documental, van a la par l'arxiu de la Universitat Pompeu Fabra i el programa Sigeda, tot i que en

10. Per a més informació podeu consultar: PERPINYÀ, Mei. (1996). «Evaluación de *softwares* para la automatización de archivos». A: *Sistemas de información: balance de 12 años de jornadas y perspectivas de futuro. Actas de las V Jornadas Españolas de Documentación Automatizada. Cáceres, 17, 18 y 19 de octubre de 1996*. Cáceres: Universidad de Extremadura. Servicio de Publicaciones: Abadmex, p. 471-483. En aquesta comunicació es fa un repàs de les característiques i les funcions dels Sistemes de Gestió d'Arxius, i una anàlisi comparativa amb els Sistemes de Gestió Documental i els Sistemes Ofimàtics.

aquest segon cas, el ritme d'implementació en els diferents arxius centrals administratius departamentals és irregular.

El fet més remarcable és que de moment els arxius han començat per automatitzar la documentació actual, per tal d'estar al dia d'aquella que es reb via transferència. Paral·lelament, i paulatinament s'introdueix la documentació retrospectiva. En general, doncs, s'està primant la funció administrativa de l'arxiu a la seva funció cultural.

En segon lloc, i respecte als arxius històrics i administratius, s'han dissenyat les bases de dades per a ús intern de l'arxiu o l'arxiver. Els mètodes de consulta emprats continuen essent els tradicionals. S'utilitzen els Sistemes de Gestió de Bases de dades per a imprimir els instruments de descripció (inventaris o catàlegs), en conseqüència els usuaris accedeixen als fons a través de la consulta dels inventaris impresos i a través de l'ajuda i el guiatge de l'arxiver. En molts casos, s'ha deixat per una fase posterior la instal·lació d'un mòdul de consulta que permeti a l'usuari consultar directament a l'ordinador el contingut dels fons de l'arxiu. La precària situació econòmica dels arxius n'és la raó, ja que no disposen de la infraestructura necessària per destinar equipaments a la funció exclusiva de consulta.

Conclusions

Encara que amb retard i amb certa lentitud molt arxius catalans han encetat projectes d'automatització. Com es desprén, però, de l'anàlisi anterior, quan els arxivers planifiquen informatitzar els seus arxius es troben amb diversos problemes. En primer lloc, existeix molt poca literatura científica al respecte publicada al nostre país, el que implica que hi ha pocs referents propers que serveixin de model i de guia. En segon lloc, es troben a faltar programaris comercials especialment dissenyats per a la gestió dels arxius. Per últim, es troba a faltar un format internacional normalitzat de descripció automatitzada de documents d'arxiu. Des de l'any 1994 existeix la norma ISAD (G) que planteja quins són els nivells d'anàlisi i els elements de la descripció documental del material arxivístic, però no existeix encara la seva traducció a un format informatitzat.

El resultat és que els projectes d'automatització són molt diversos. Cada arxiu planifica l'automatització en funció dels seus interessos particulars, del nivell de formació de l'arxiver que n'està al capdavant i dels recursos econòmics de què disposa.

En primer lloc, excepte en les grans administracions les quals han comptat amb un departament d'informàtica al darrere que els ha permès de dissenyar un programari adequat a les seves necessitats o han comptat amb els recursos financers necessaris per adquirir un programari comercial, la resta d'arxius han dissenyat les seves bases de dades a partir dels Sistemes de Gestió de Bases de Dades (documentals, relacionals o de taula plana) ofertats pel mercat. En no existir Sistemes de Gestió d'Arxius, ha calgut utilitzar aquests SGBD més generals per automatitzar els arxius. Les estructures de les bases de dades dissenyades s'han hagut d'adequar als models establerts per aquests programaris, que no són ni de bon tros els més idonis per la gestió del material arxivístic, doncs no permeten en general una estructuració jeràrquica de la documentació, ni implementen el mòdul de gestió arxivístic.

La nostra professió no ha lograt influir en la indústria del *software* per crear productes adequats. De moment, la majoria de programes que existeixen gestats des d'una òptica arxivística són els produïts per la pròpia administració. En alguns casos aquestes aplicacions s'han comercialitzat: és el cas d'Arxidoc (de l'Arxiu Municipal de Martorell) o d'Archidoc i Archiges (del Archivo General de Indias).¹¹ D'altra banda, també les empreses de servei d'arxius han elaborat productes específics que comercialitzen junt amb la seva oferta d'organització integral d'arxius (Docunauta, Ladoc, Documentik).

En segon lloc, la manca d'estandardització en el disseny de l'estructura de les bases de dades (definició de camps, de models de registres, ...) és una conseqüència directa de la manca de models d'automatització d'arxius i sobretot de la manca d'una reflexió col·lectiva al respecte. Crec que els arxivers catalans encara ens enfrontem a la informatització amb excessiu recel, i sobretot amb tardança. No existeix cap grup de treball que estudiï i investigui els problemes de la informatització aplicada als arxius. En el llibre de *Els Arxius: l'Experiència Catalana*, que pretén ser una reflexió de l'evolució dels arxius catalans en aquests últims 20 anys no inclou tampoc cap estudi sobre aquest tema. Crec que seria bo que existís una plataforma de discussió col·lectiva sobre els problemes i els reptes de la informatització.

Hi ha moltes preguntes plantejades que esperen resposta. És possible desenvolupar una aplicació estàndard que serveixi per a automatitzar arxius històrics i arxius de gestió a l'hora? És possible dissenyar un model únic

11. També a França els projectes més ambiciosos d'automatització d'arxius han estat propiciats per les corporacions municipals. El projecte ARCADE de Grenoble ha donat lloc a la comercialització del *software* Control Data; ARKHEIA ha sigut desenvolupat pel Consell General d'Haute-Loire; GAIA va néixer a Seine et Marne i ara és distribuït per Art Deal.

de bases de dades per als diferents tipus d'arxius? Perquè no existeixen Sistemes de Gestió d'Arxius comercials? Com es podria influir a la indústria del *software* perquè els programes de gestió de bases de dades contemplin els requeriments propis dels arxius? Fins a quin punt, les prestacions de recerca d'informació qüestionen la validesa dels instruments de descripció tradicionals? Quines són les utilitats i les possibles aplicacions de la gestió electrònica de documents? Quines són les característiques i els problemes que plantegen els suports electrònics?

Ara per ara, emprem la informàtica com una eina per mecanitzar les tasques més rutinàries de l'arxiu, sense adonar-nos dels reptes que planteja de cara a la teoria arxivística, a la pràctica arxivística i sobretot a l'exercici professional.

Bibliografia

- ALBERCH, Ramon. (1993). «Le développement de la gestion des documents administratifs et des archives en Catalogne». *Archi-Med*. Mai, p. 18-21.
- CANELA, Montserrat; LORENTE, Anna. (1993). «SIGEDA: un programa per a la gestió integrada de la documentació activa i semiactiva». *Arxius: Butlletí del Servei d'Arxius*. Núm. 1, maig, p. 3-4.
- CASTELLS, Narcís. (1992). «La informatización del archivo de la Diputación de Girona: dos intentos, dos estrategias». A: *Actas de las II Jornadas de Archivística de Euskadi. Diseño e implantación de la informatización en la fase de gestión de un sistema de archivo. Bilbao, 10 y 11 de enero de 1992*. Bergara: Gobierno Vasco. Departamento de Cultura: Iragi, 1992. p. 57-74.
- COLOMER I ARCAS, M. Assumpció. (1991). *Aplicacions i equipaments informàtics als arxius de Catalunya*. Treball de recerca presentat al I Màster d'Arxivística (UAB), dirigit per Narcís Castells, març.
- CRUZ MUNDET, José Ramón. (1994). *Manual de Archivística*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- DOLLAR, Charles M. (1993). «Arxivers i gestors de documents: un programa per a l'era de la informació». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 6, p. 13-26. Ponència presentada a les Quantes Jornades d'Arxivística de Catalunya: Informàtica i arxius. Sabadell, 13 al 15 de maig de 1993.
- MASACHS I SURIOL, Josep. (1995). «La informatització de la xarxa d'arxius: desenvolupament i implementació del programa de gestió dels arxius comarcals (GAC)» *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 10, p. 171-187.
- NAVARRO I SASTRE, Natàlia. (1996). *Una nova proposta d'explotació dels fons documentals. El programa Arxiu Interactiu*. Treball presentat al Màster d'Arxivística. Dirigit per Joan Boadas i Raset. Girona.
- O'NEILL, James E. (1986). «The automation of archival finding aids». *Archivum*. N° XXXII, p. 143-147. Actes du 10è Congrès International des Archives. Bonn, 17-21 septembre 1984.
- PAGAROLAS, Laureà. (1991). «L'aplicació de la informàtica sobre els llibres notariais a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 4, p. 127-135.
- PERPINYÀ, Mei. (1996). «Evaluación de softwares para la automatización de archivos». A: *Sistemas de información: balance de 12 años de jornadas y perspectivas de futuro. Actas de las V Jornadas Españolas de Documentación Automatizada. Cáceres, 17, 18 y 19 de octubre de 1996*. Cáceres: Universidad de Extremadura. Servicio de Publicaciones: Abadmex, p. 471-483.
- PERPINYÀ, Mei. (1993). *Línies mestres per a la informatització d'un arxiu. Teoria i pràctica d'elaboració d'una base de dades amb el software CDS/ISIS*. Treball presentat al II Màster d'Arxivística (UAB). Dirigit per M. del Rosario Martínez-Cañavate, maig.
- PIEYNS, Jean. (1993). «Automatització dels instruments de descripció». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 6, p. 57-78.
- ROBERGE, Michel. (1991). «La concepció, el desenvolupament i l'aplicació d'un sistema corporatiu i integrat de gestió automatitzada dels documents administratius». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 4, p. 25-33.
- SOLER, Àngel. (1995). *HOWARD: una aplicació informàtica per a un petit arxiu, desenvolupada amb el software FileMaker Pro 2.0*. Treball presentat al III Màster d'Arxivística (UAB), dirigit per Ramon Alberch.